

Wstęp

Dywagacje nad wojną i pokojem wśród myślicieli różnych kręgów cywilizacyjnych stanowią ważną część rozważań filozoficznych i teologicznych od najdawniejszych czasów. Współcześnie tematyka ta jest także przedmiotem zainteresowania różnych dyscyplin z zakresu nauk społecznych, jak: socjologia, psychologia, ekonomia, demografia czy politologia. Jest także jednym z najważniejszych aspektów badań nauki o bezpieczeństwie i obronności (dawne nauki wojskowe), a przede wszystkim – z punktu widzenia relacji międzypaństwowych – nauki o stosunkach międzynarodowych. Innymi słowy pytania, dotyczące kwestii wojny i pokoju – jak podkreśla Joachim Kondziela – należą do najstarszych, jakie stawiali sobie ludzie; jednak „badania nad pokojem” (rzadziej „polemologia” lub „irenologia”) jako wyspecjalizowany obszar nauki istnieją od pierwszych dziesięcioleci XX w. Nie bez przyczyny badania te są więc rówieśnikami naukowych rozważań o stosunkach międzynarodowych, których postulatem od chwili narodzin w świecie anglosaskim po pierwszej wojnie światowej jest pokojowa współpraca międzynarodowa, stawiana w miejsce wojny. Na Zachodzie obie dyscypliny łączą ze sobą takie instytucje, jak Peace Research Institute Oslo (PRIO), założony w 1959 r., czy powołany w 1966 r. przez parlament szwedzki Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań nad Pokojem (SIPRI). Badania tych ośrodków stanowią ważny wkład do rozważań nad sytuacją bezpieczeństwa współczesnego świata, ale także są podstawą do podejmowania decyzji w polityce zagranicznej i międzynarodowej.

W Polsce badania nad pokojem podjęte zostały po drugiej wojnie światowej, choć rzeczowej, pozbawionej ideologicznego zacietrzewienia naukowej refleksji nad tym zagadnieniem przeszkadzał propagandowy wymiar „walki o pokój”, stanowiący instrument komunistycznego „obozu pokoju” przeciwko „imperialistycznemu” Zachodowi. Niemniej refleksję taką podejmowano niekiedy, co należy podkreślić, starając się oderwać od wspomnianych uwarunkowań. W 1974 r. ukazała się praca ks. Joachima Kondzieli – *Badania nad pokojem*, a na przełomie lat 80. i 90. dwie publikacje pod redakcją naukową Józefa Kukułki – *Leksykon pokoju* (Warszawa 1987) oraz *Pokój w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych* (Warszawa 1991). Zagadnieniom wojny i pokoju wiele lat swoich badań poświęcił

także Bolesław Balcerowicz (*O pokoju, o wojnie. Między esejem a traktatem*, Warszawa 2013, podsumowanie bogatego naukowego dorobku tego autora).

Wymienione publikacje (poza pracą ks. Joachima Kondzieli) są dziełami osób związanych z Instytutem Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego (ISM UW). Po latach Instytut wydaje kolejną pracę – nie tak usystematyzowaną i podręcznikową jak poprzednie – wpisującą się jednak w szerszy kontekst badań, ważnych przede wszystkim ze względu na konieczną aktualizację treści badań nad pokojem o wymiar praktyczny.

Inicjatywa wydania niniejszej publikacji wyszła z grona pracowników ISM UW, jednak do współpracy zaproszono także badaczy z kilku innych ośrodków akademickich. Ich zainteresowania koncentrują się na szeroko rozumianych zagadnieniach, związanych z powstawaniem, ewolucją oraz rozwiązywaniem sprzeczności i konfliktów w świecie współczesnym, kreowaniem warunków sprzyjających budowie pokojowego środowiska międzynarodowego, powstawaniu i ewolucji instytucji międzynarodowych, służących rozwiązywaniu sprzeczności w relacjach pomiędzy uczestnikami oddziaływań o charakterze transgranicznym. Wielość tematów poruszanych w książce jest funkcją tych zróżnicowanych zainteresowań. Zaprezentowane artykuły łączą spojrzenie z różnych perspektyw na problem budowania stabilnego środowiska międzynarodowego, opartego na wartościach pokoju i bezpieczeństwa, w którym jednostki, grupy społeczne i systemy międzynarodowe mogą efektywnie zabezpieczać swoje potrzeby związane z koniecznością przetrwania, stabilności, rozwoju czy też koegzystencji. Wszystkie teksty, zarówno jeśli chodzi o treść, jak i metodologię, wpisują się w ramy nauki o stosunkach międzynarodowych.

Autorzy książki wychodzą z założenia, iż przesłanki i uwarunkowania kształtowania pokojowego środowiska międzynarodowego należy definiować bardzo szeroko. Tak jak kategoria „bezpieczeństwa” przeszła w ostatnich latach znamiennej ewolucję w kierunku uwzględniania czynników gospodarczych, społecznych, kulturowych czy też ekologicznych dla poprawnego zdefiniowania jej istoty i treści (co było konieczne ze względu na praktyczny aspekt aktywności państw w ramach poszerzającego się – zarówno w wymiarze geograficznym, jak i na poszczególnych płaszczyznach oddziaływań – systemu międzynarodowego), tak też i mające ściśle związek z bezpieczeństwem pojęcie „pokoju” powinno być analizowane poprzez pryzmat szerokiego spektrum czynników warunkujących jego istnienie, kształtowanie się i ewolucję. Niniejsza publikacja jest odzwierciedleniem tych trendów rozwojowych w badaniach nad zjawiskami i procesami, mającymi wpływ na stan środowiska międzynarodowego, w ramach którego pokój, stabilność czy bezpieczeństwo są zapewniane.

Redaktorzy serdecznie dziękują wszystkim Autorom, Recenzentom oraz Pracownikom Wydawnictw Uniwersytetu Warszawskiego za ich wkład w powstanie i wydanie tego dzieła.

Wiesław Lizak, Anna M. Solarz

Warszawa–Błonie, 24 maja 2014 r.